

The Amber Road in Poland. State of research and perspectives

Artur Błazejewski

The study of what is known as the Amber Road has a long tradition in Poland and few others countries, as Lithuania. It seems that this concept is now well-rooted in Polish literature, not only archaeological and historical, but also in works of fiction, one may say, in culture at large. Obviously, at times, its popular perception is quite far removed from scientific findings nevertheless, in the archaeology of the Barbaricum it will continue as one of the leading subjects of research.

Definitely the study of the Amber Road has been influenced immensely by Jerzy Wielowiejski. The entire series of his analyses, pivotal for the archaeology of the Roman Period in Europe, had set the tone for the modern inquiry into the trade exchange between the Empire and the barbarians (Wielowiejski, 1960; 1970; 1980; 1996). We could cite here not only Wielowiejski's publications concerned specifically with the route itself but also, excellent analyses of individual categories of imported Roman objects (Wielowiejski, 1976; 1985; 1988; 1989) as well as many others which focus on broadly understood Romanisation (Wielowiejski J., Wielowiejski P., 1992). In the wake of these publications came others, written by archaeologists and historians, all of them keeping within the current of Professor Wielowiejski's methodology (Łaszczewska, 1992).

We also have to make note here of publications which discuss long-distance trade along the Amber Road in other periods of prehistory, mainly, Hallstatt and La Tène, of which a number are quite recent (Woźniak, 1996; Baron, Lasak, 2007).

Nevertheless, I propose to focus here first of all on how the Amber Road was functioning in the days of the Roman Empire and, in doing so, make reference both to the findings from earlier and more recent studies, and also, to make a number of observations on the subject of perspectives for future research.

J. Wielowiejski outlined his views on the Amber Road in detail and in a comprehensive manner in his

book published in 1980, in which he presented a very detailed delineation of its route. For the territory of the Empire this can be done fairly easily, mainly basing on the itinerary of the Roman roads, quite well understood, if not from archaeological investigation then at least from surviving relics of road architecture discernible to this day in the landscape of Europe. Thus, the charting of the route from Aquileia to the limes, with account taken also of various branch roads, is free from reservation. One could even safely extend it as far as the capital city of the Empire itself.

Matters stand differently when it comes to the barbarian territory north of the Danube. Lacking Roman infrastructure, the itinerary of the Amber Road has to be traced on basis of other classes of finds or on inferences (Fig. 1; Wielowiejski, 1980, maps). Of these the more notable is detailed analysis of the settlement network in a given area. This, in turn, needs to be supported by an inquiry into the distribution of imports, to begin with, of provincial Roman in origin. Some data concerning exchange route from Rome to Baltic Sea are given also by the amber finds themselves, as for example from well known site at Wrocław-Partynice (Fig. 2; Nowothnig, 1937) and from many other sites, including the amber workshops (comp. Wielowiejski, 1991, s. 352, Fig. 18).

Indeed, this sort of analysis was made by J. Wielowiejski and included in his publication of 1980. In addition, it was had support from his earlier studies on the distribution of Roman coin finds in the region north of the Sudetes and the Carpathians, and contacts between Roman provinces and barbarians of North (1970). In a general outline these finds agreed with the results of research made by other scholars, for instance, H.-J. Eggers (1951), although there are some differences between them, e.g. as to the point of issue of the Amber Road.

When identifying the principal settlement concentrations of various archaeological cultures in the

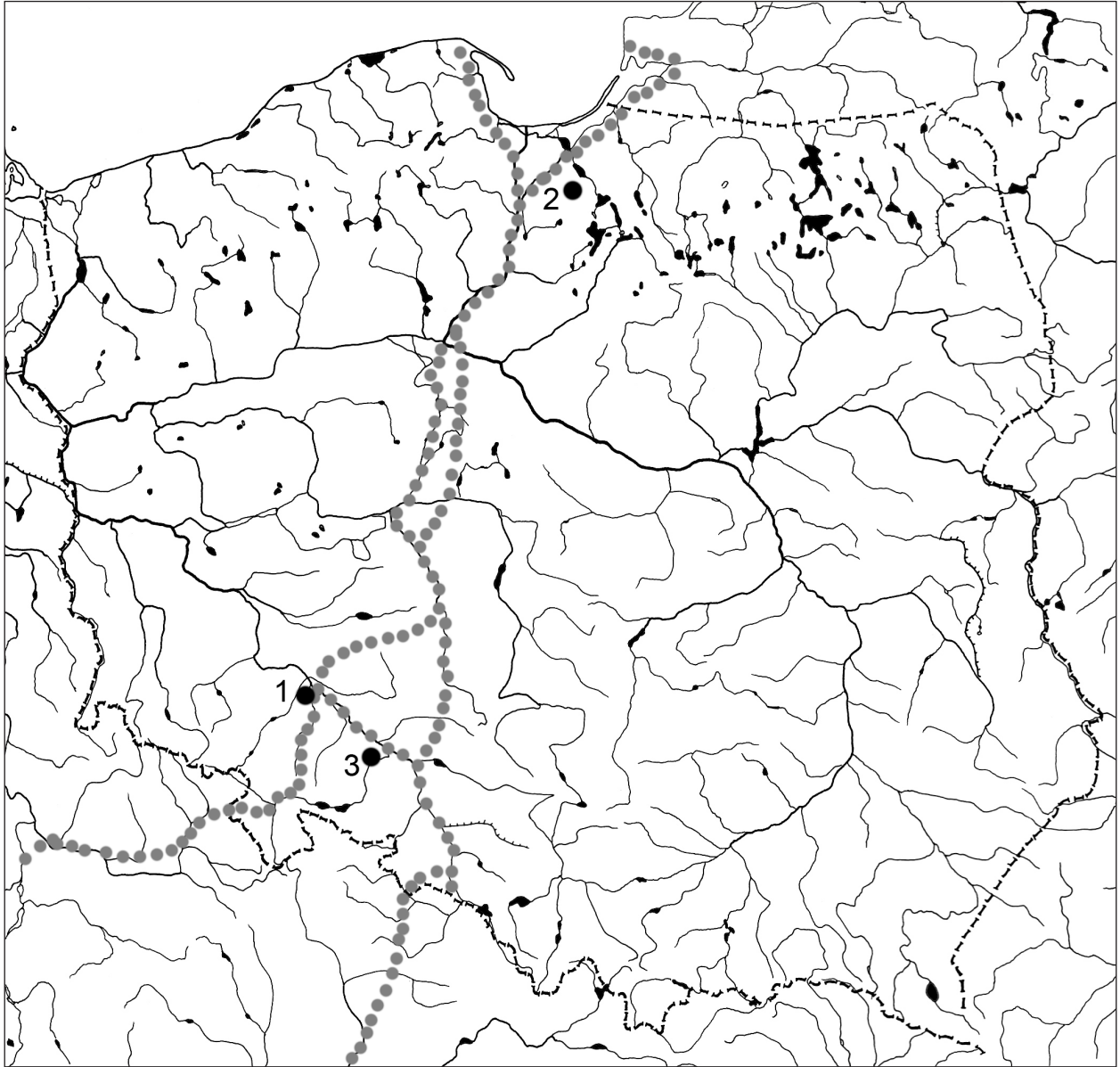

Fig. 1. **Main Amber Road in Poland** (after Wielowiejski, 1980). 1 – a hoard of amber at Wrocław-Partynice (Silesia), 2 – wooden road construction at Bagart (Pomerania), 3 – wooden boats at Lewin Brzeski (Silesia).

1 pav. Pagrindinis Gintaro kelias Lenkijoje (pagal Wielowiejski, 1980). 1 – gintaro lobis Wrocław-Partynice vietovėje (Silezija), 2 – medinio kelio konstrukcija Bagart vietovėje (Pomeranija), 3 – medinių valčių radiniai Lewin Brzeski vietovėje (Silezija)

basin of the Odra and the Vistula and the occurrence in their deposits of Roman imports, especially, so-called industrial imports (glass, metal vessels, *terra sigillata*), including luxury objects, J. Wielowiejski undertook to reconstruct the route, from the limes on the Danube, across the mountain zone, as far as the Baltic, assuming, in doing so a certain variation of the commercial routes.

Many authors of subsequent publications have agreed with the general findings of J. Wielowiejski. Nevertheless, some of them also drew attention to the momentous role played by the great rivers, as bloodlines of communication, also trans-regional in character (e.g. Lund Hansen, 1998, p. 131; Tyszler, 1999, s. 74). This by all means is right considering the discovery of transport craft from the Roman period. Of

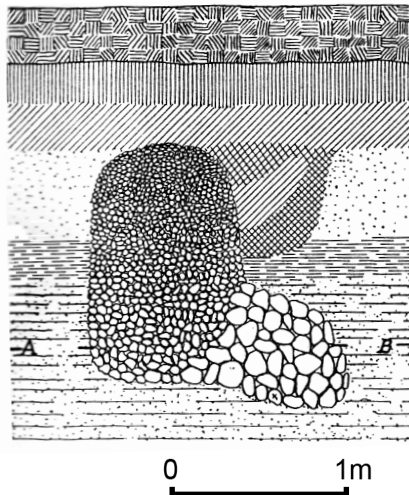

Fig. 2. Wrocław-Partynice. A hoard of amber from the end of Pre-Roman Iron Age (after Pescheck, 1939).

2 pav. Wrocław-Partynice. Gintaro lobis iš ikiromėniškojo laikotarpio pabaigos (pagal Pescheck, 1939)

these it is enough to mention two boats-dugouts: barge (Fig. 3) and smaller boat (Fig. 4), discovered in the old riverbed of Nysa Kłodzka River, near Lewin Brzeski in Silesia (SW Poland), which presumably had been an element of ferries (Krawczyk, Macewicz, Spychała, 1996). With wooden artefacts the wheel-made pottery was discovered, most probably imported from the middle-Danube zone. The boats with the relics of footbridge are well dated by the dendrochronological and radiocarbon analysis for 170–390 AD and 340–

560 AD (Goslar, Krapiec, 1996). They are probably connected with the activity of the iron production centre of Brzeg in Silesia (Pazda, 1994) in Early Migrations Period – the times of Huns' rule in Europe. The finds from Lewin Brzeski proves that even at this turbulent age contacts of N–S direction north of the Sudetes and Carpathians were very intensive and the Amber Road kept its important role.

The Odra and the Vistula owe their central role to the fact that they both flow northward. The use of rivers for communication and transport is nothing extraordinary. Within the Empire navigation played a key role in communication and commerce. This is documented not only by numerous written accounts and iconography but also by spectacular findings from archaeology. Not without significance was the fact that water transport was definitely more cost effective than overland transport, and at the same time, most often, it was much more rapid, which had special significance when long distances had to be covered (Wielowiejski, 1984, s. 215).

However, for some time now quite different views on the subject of the functioning of the Amber Road have continued to be put forward. Their authors are inclined to recognise the existence of something like a general direction of exchange of goods, culture, ideology and so on, rather than an actual, charted out route (Kolendo, 1994; Kaczanowski, Kozłowski, 1998, s. 315–317; Kokowski, 2004, s. 56–57). Similar

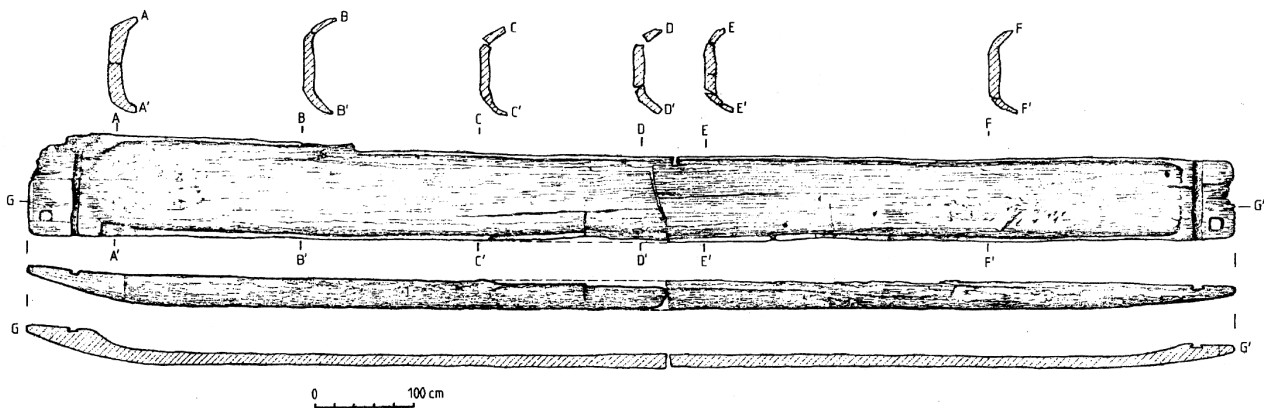

Fig. 3. Lewin Brzeski, province of Opole. Wooden barge (after Krawczyk, Macewicz, Spychała, 1996).

3 pav. Lewin Brzeski, Opolės provincija. Medinis luotas (pagal Krawczyk, Macewicz, Spychała, 1996)

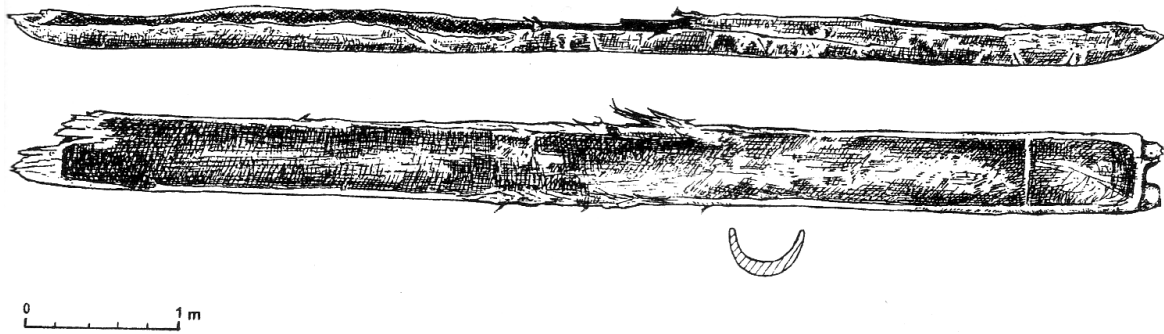

Fig. 4. **Lewin Brzeski, province of Opole. Wooden boat** (after Krawczyk, Macewicz, Sychala, 1996).

4 pav. Lewin Brzeski, Opolės provincija. Medinė valtis (pagal Krawczyk, Macewicz, Sychala, 1996)

assertions take as their basis chiefly the shortage of finds on the barbarian side of the limes which could be linked to a communication infrastructure and the parallel evidence on long-term exchange observed along the N–S axis, from Italy to the Baltic.

How is the Amber Road to be viewed today? It seems that indeed, it should be described first of all as a “corridor” for long-distance exchange. Nevertheless, I would not discard the concepts of J. Wielowiejski completely. After all, very likely, we may associate with the Amber Road the discovery of relics of causeways shored up with timber in the Vistula delta by the team of P. Urbańczyk (Sadowska-Topór, 1998), discovered earlier by H. Conwentz (1897). This was more of a recovery of structures which had been identified already in late nineteenth century. Obviously, the raw material used in their construction makes them different from roads known within the Empire but their function for communication is beyond dispute. On the other hand, new elements of Roman infrastructure continue to be identified north of the Danube, associated with the brief presence of the Romans themselves in Moravia and Slovakia (Bálek, Šedo, 1996; Musil, 2000). Some of these could have been linked not only to strictly military activity but also with economic activity of both the Romans and the barbarians.

Certainly, while discussing questions related to the Amber Road we would do well to pay more attention to the chronology which may be of vital significance when determining the manner in which the route functioned. It is my view that J. Wielowiejski himself devotes too little space to chronology in his studies of the

Amber Road even though of the imports themselves and their dating he wrote with great precision. Well, between different phases of existence of the road there are certain to be significant differences in the intensity of economic activity, its itinerary in the landscape macro- and micro-regional scale, or finally, its significance for cultural development. And so, the route is certain to have been one thing in the Early Imperial period, when the demand for amber was possibly at its highest (Kolendo, 1981), and something else again during the Migrations Period, with Rome’s power at an ebb, when the control over long-distance trade presumably was exerted by the Huns. Thus, the role, form and functioning of the Amber Road over the centuries would have been dissimilar.

How are we then to carry out modern investigation of the Amber Road? I believe that a number of research postulates can be put forward. First, we definitely need to intensify investigation of the settlement structure. As I mentioned earlier, much attention was devoted to this question already by J. Wielowiejski (1960), and also by many other researchers (Pazda, 1980; Godłowski 1985). However, they had at their disposal a vastly smaller data base in comparison to the one available at present. This we owe e.g., to big area excavation pre-emptive to great construction projects. Today however, we can also make use of interdisciplinary investigation using non-destructive methods of field survey (aerial photography, geo-radar, magnetometer, etc.). Their aim is e.g. to determine the actual size of the settlements and settlement concentrations, they make it possible to detect changes in topography,

hydrography, etc., which obviously is of some significance for our subject. This type of research could lead to the discovery of further features, elements of the communications infrastructure, such as causeways, river landings, bridges, etc.

Definitely there is also need to make an investigation of Roman imports in Barbaricum and to continue to undertake the labour of cataloguing them. At least a few examples of more recent works of this sort could be cited here, especially from the field of numismatics (e.g. Michelbertas, 2001; Nowakowski, 2001; Ciołek, 2007; 2008). This is obviously an endless task but updating the data base in this respect is invaluable and makes possible more broad studies on trade exchange and Romanisation in its broad sense.

BIBLIOGRAPHY

Bálek M., Šedo O., 1996. Das frühkaiserzeitliche Lager bei Mušov – Zeugnis eines augusteischen Feldzugs in Marchgebiet? In: *Germania*, Bd. 74, S. 399–414.

Baron J., Lasak I. (Ed.), 2007. Long Distance Trade in the Bronze Age and Early Iron Age. In: *Studia Archeologiczne*, t. 40. Wrocław.

Ciołek R., 2007. Die Fundmünzen der Römischen Zeit in Polen. Pommern. In: *Moneta*, Bd. 67. Wetteren.

Ciołek R., 2008. Die Fundmünzen der Römischen Kaiserzeit in Polen. Schlesien. In: *Moneta*, Bd. 83. Wetteren.

Conwentz H., 1897. Die Moorbrücken im Thal der Sorge auf der Grenze zwischen Westpreussen und Ostpreussen. In: *Abhandlungen zur Landeskunde der Provin Westpreussen*, H. 10. Danzig.

Eggers H.-J., 1951. Römische Import in freien Germanien, Hamburg.

Godłowski K., 1985. Przemiany kulturowe i osadnicze w południowej i środkowej Polsce w młodszym okresie przedrzymskim i w okresie rzymskim. Wrocław.

Goslar T., Krapiec M., 1996. Wyniki analiz dendrochronologicznych i radiowęglowych pomostu i dłubanek z Lewina Brzeskiego. In: *Śląskie Sprawozdania Archeologiczne*, t. 38, s. 195–201.

Kaczanowki P., Kozłowski J. K., 1998. Wielka Historia Polski, vol. 1, Najdawniejsze dzieje ziem polskich (do VII w.). Kraków.

Kokowski A., 2004. Kultura przeworska – zarys dziejów. In: Kokowski A. *Wandalowie – strażnicy bursztynowego szlaku*. Lublin, s. 25–85.

Kolendo J., 1981. A la recherche de l'ambre baltique. L'expédition d'un Chevalier Romain sous Neron. Warszawa.

Kolendo J., 1994. Kontakty Rzymu z barbarzyńcami

Also very useful in this respect will be verification of written sources on the situation in Barbaricum and confrontation with archaeological finds (Kolendo, 1998, s. 24). I mean here not only revisiting (perhaps, also having new translations made?) of the already much read texts, even if only the works of Tacitus, Ptolemy and other authors, but above all, making a critical analysis and translating written sources little known so far. The body of Greek and Latin written sources is far from being closed and special attention should be paid to anonymous documents which at a first glance may appear of little use for learning but often, on the margin of their main subject of narration, describe various barbarian tribes or events from outside the limes.

Europy Środkowej i Wschodniej. In: Kotula T., Kunisz A., Wolski J. *Starożytny Rzym we współczesnych badaniach*. Kraków, s. 211–232.

Kolendo J., 1998. Kontakty Cesarstwa Rzymskiego z ziemiami Europy Środkowej. In: Kolendo J., Andrzejowski J., Bursche A., Nowakowski W. (Ed.). *Korpus znalezisk rzymskich z europejskiego Barbaricum*. Polska. Suplement, vol. 1, *Nowe znaleziska importów rzymskich z ziem Polski I*. Warszawa, s. 15–28.

Krawczyk M., Macewicz K., Spychała K., 1996. Dwie łodzie i pomost z Lewina Brzeskiego w województwie polskim. In: *Śląskie Sprawozdania Archeologiczne*, t. 38, s. 181–183.

Łaszczewska T. (Ed.), 1992. Szlak bursztynowy. *Biblioteka Muzeum Archeologicznego i Etograficznego w Łodzi*, nr 27. Łódź.

Lund Hansen U., 1998. South-Scandinavia – Limes – the Roman Provinces. Problem of the 3rd century Europe. In: Ilkjær J., Kokowski A. *20 lat archeologii w Masłomęczu*, vol. 2. Lublin, p. 125–133.

Michelbertas M., 2001. Corpus der römische Funde im europäischen Barbaricum. Litauen. Vilnius.

Musil J., 2000. Römische Wehranlagen und Baumaterial nördlich der mittleren Donau. In: Bouzek J., Friesinger H., Pieta K., Komoróczy B. (Ed.). *Gentes, Reges und Rom. Auseinandersetzung – Anmerkung – Anpassung. Festschrift für Jaroslav Tejral zum 65. Geburtstag*, Brno, S. 87–99.

Nowakowski W., 2001. Corpus der römischen Funde im europäischen Barbaricum. Polen, Bd. 1, Masuren. Warszawa.

Nowothnig W., 1937. Die Bernsteinhandelsplatz von Breslau-Hartlieb. In: *Altschlesische Blätter*, S. 48–51.

- Pazda S., 1980. Studia nad rozwojem i zróżnicowaniem lokalnym kultury przeworskiej na Dolnym Śląsku. In: *Studia Archeologiczne*, t. 10.
- Pazda S., 1994. Brzeski rejon starożytnej metalurgii żelaza (IV–V w. n.e.). In: *Studia Archeologiczne*, t. 25.
- Pescheck C., 1939. Die frühwandalische Kultur in Mittelschlesien (100 vor bis 200 nach Christus). Leipzig.
- Sadowska-Topór J., 1998. „Pomosty“ w dolinie Dzierżoni na podstawie badań archeologicznych z lat 1994–1996. In: Urbańczyk P. (Ed.). *Adalbertus. Wyniki programu badań interdyscyplinarnych*. Warszawa, s. 81–86.
- Tyszler L., 1999. Terra sigillata na ziemiach Polski, t. 1. Łódź.
- Wielowiejski J., 1960. Przemiany gospodarczo-społeczne u ludności południowej Polski w okresie późno-lateńskim i rzymskim. In: *Materiały Starożytne*, t. 6.
- Wielowiejski J., 1970. Kontakty Noricum i Pannonii z ludami północnymi. Wrocław.
- Wielowiejski J., 1976. Strefy występowania rzymskich importów przemysłowych w Środkowej i Wschodniej Europie. In: *Przegląd Archeologiczny*, t. 22, s. 51–62.
- Wielowiejski J., 1980. Główny szlak bursztynowy w czasach Cesarstwa Rzymskiego. Wrocław.
- Wielowiejski J., 1984. Na drogach i szlakach Rzymian. Warszawa.
- Wielowiejski J., 1985. Die spätkelitischen Bronzgefäße in Polen. In: *Bericht der Römisch-Germanische Kommission*, Bd. 66, S. 126–320.
- Wielowiejski J., 1988. Zu den Ursachen der Bronzegefäße nach Mitteleuropa i der späten vorrömischen Eisenzeit und zu Beginn der römischen Kaiserzeit. In: *Archeologia*, Bd. 39, S. 199–203.
- Wielowiejski J., 1989. Die römerzeitliche Silbergefäße in Polen. Importe und Nachahmungen. In: *Bericht der Römisch-Germanische Kommission*, Bd. 70, S. 191–241.
- Wielowiejski J., 1996. Der Forschungsstand über den hauptweg der Bernsteinstraße. In: Woźniak Z. (Ed.). *Kontakte längs der Bernsteinstraße (zwischen Caput Adriae und den Ostseegebieten) in der Zeit um Christi Geburt*. Kraków, S. 57–64.
- Wielowiejski J., Wielowiejski P., 1992. Uwagi o wyposażeniu grobów okazałych z Wrocławia-Zakrzowa. In: *Archeologia*, t. 43, s. 79–84.
- Wielowiejski P., 1991. Pracownie obróbki bursztynu z okresu wpływów rzymskich na obszarze kultury przeworskiej. In: *Kwartalnik Historii Kultury Materialnej*, t. 39, nr 3, s. 317–362.
- Woźniak Z. (Ed.), 1996. Kontakte längs der Bernsteinstraße (zwischen Caput Adriae und den Ostseegebieten) in der Zeit um Christi Geburt, Kraków.

GINTARO KELIAS LENKIJOJE. TYRIMŲ BŪKLĖ IR PERSPEKTYVOS

Artur Błażejowski

Santrauka

Vadinamojo Gintaro kelio tyrimai Lenkijoje turi senas tradicijas. Šio kelio supratimas yra įsitvirtinęs lenkiškoje literatūroje (ne tik archeologinėje ir istorinėje), taip pat bendroje kultūroje. Kartais šis supratimas yra gerokai nutolęs nuo mokslo teiginių. Gintaro kelio *Barbaricum* archeologijos tyrimai dar ilgai bus viena svarbiausių kryptų.

Be abejo, Gintaro kelio tyrinėjimams didžiulę įtaką padarė J. Wielowiejskis. Jo svarbių romėniškajam laikotarpiui veikalų serija turėjo įtakos naujausiems prekybos ryšių tarp Romos imperijos ir barbarų genčių tyrinėjimams. Čia galima paminėti ne tik jo publikacijas, skirtas betarpiškai keliui, bet ir darbus, nagrinėjančius atskiras romėniškojo importo rūšis, romanizacijos problemas. Po prof. J. Wielowiejskio darbų paskelbta kitų archeologų ir istorikų publikacijų, taikant jo metodiką.

Pirmiausia reikia sutelkti dėmesį į Gintaro kelio funkcinavimą Romos imperijos laikais ir pareikšti keletą pastabų dėl tolesnių tyrimų perspektyvos. 1980 m. išleistoje knygoje J. Wielowiejskis smulkiai aprašė savo Gintaro kelio viziją, kuri buvo susijusi su tikslu šio kelio trasos nustatymu. Romos imperijos teritorijoje trasą buvo galima nustatyti lengvai,

žinant kelių kryptis, nors ir netyrinėtas archeologiniais metodais, bet pagal architektūrinius elementus, matomus šiandiniame landšafte. Dėl to Gintaro kelio atkarpa nuo Akvilijos iki limeso, įskaitant ir jos atšakas, nekelia jokių abejonių.

Sunkiau kalbėti apie barbarų gyventas sritis į šiaurę nuo Dunojaus. Čia Gintaro kelio trasa turi būti fiksuojama remiantis kitais radiniais ar prielaidomis. Pirmiausia būtina paminėti nuodugnią gyvenviečių tinklo analizę. Ši, savo ruožtu, turi remtis romėniškojo importo daiktų paplitimu.

Toliau analizę ir padarė J. Wielowiejskis 1980 m. išleistame darbe. Ji buvo paremta ir ankstesnėmis romėniškų monetų paplitimo į šiaurę nuo Sudetų ir Karpatų studijomis. Apskritai teiginiai sutapo su ankstesnių tyrinėtojų (pvz., H. J. Eggerso) paskelbtais duomenimis. J. Wielowiejskis susigundė Gintaro trasos rekonstrukcija nuo Dunojaus limeso iki Baltijos, remdamasis įvairių archeologinių kultūrų pagrindinių gyvenviečių koncentracija, jose rastais romėniškojo importo daiktais, ypač stambiais, vadinamaisiais „pramoniniais“, ir brangiais.

Vėlyvesni tyrinėtojai daugiausia kartojo pagrindinius šio archeologo teiginius. Kai kurie jų atkreipė dėmesį į didelių

upių, kaip komunikacijos arterijų, reikšmę. Tai yra teisinga, turint galvoje romėniškojo laikotarpio valčių radinius. Iš jų reikia paminėti bent dvi skaptuotas valtys iš Silezijos, galbūt buvusias keltų dalimi. Oderio ir Vyslos upių vaidmuo yra svarbus dėl to, kad jos teka iš pietų į šiaurę. Šių upių panaudojimas susisiekimui yra akivaizdus. Pačioje imperijoje vandens transportas vaidino svarbiausią vaidmenį komunikacijoje. Tai liudija ne tik rašytiniai ir ikonografiniai šaltiniai, bet ir archeologiniai radiniai. Vandens transportas buvo pigesnis už sausumos ir, be to, dažniausiai gerokai greitesnis.

Pastaruoju metu pareikšta ir kitokių nuomonių dėl Gintaro kelio funkcionavimo. Jų autoriai mano buvus būtent pagrindinę prekybinių ir kultūrinių mainų kryptį, mainų idėją ir t. t., bet ne realią trasą. Šie teiginiai remiami radinių, kurie rodytų komunikacijų tinklo infrastruktūrą limeso barbariškojoje pusėje, nebuvimu, nors ilgalaikiai mainai šiaurės–pietų kryptimi, nuo Italijos iki Baltijos, vyko.

Kaip šiandien turime žiūrėti į Gintaro kelią? Atrodo, pirmiausia jis turėtų būti suvokiamas kaip tolimų prekybos ryšių „koridorius“. Negalima visiškai atmesti ir J. Wielowiejskio koncepcijos. Su keliu tenka sieti prie Vyslos žiočių P. Urbańczyko surastas medinio kelio liekanas. Tai yra iš naujo atidengtas objektas, kuris buvo aptiktas XIX a. pabaigoje. Šiam keliui panaudota medžiaga – medis – skiriasi nuo medžiagų, naudotų keliams pačioje Imperijoje. Tačiau ir tokio kelio reikšmė susisiekimui yra akivaizdi. Iš kitos pusės, naujus romėnų infrastruktūros elementus, atidengiamus į šiaurę nuo Dunojaus, galima susieti su laikinu pačių romėnų buvimu Moravijoje ir Slovakijoje.

Kalbant apie Gintaro kelią, daugiau dėmesio reikėtų skirti chronologijai. Manychiau, kad J. Wielowiejskis chronologijai

paliko per mažai vietos, nors apie pačius importinius daiktus ir jų datavimą rašė labai tiksliai. Įvairiais laikotarpiais Gintaro kelias buvo nevienodai intensyviai naudojamas – vienoks buvo Imperijos ankstyvuojų laikotarpiu, kai gintaro poreikis buvo didžiausias, ir kitoks – tautų kraustymosi laikotarpiu, kai tolimus prekybos ryšius kontroliavo greičiausiai hunai.

Galima pateikti keletą pasiūlymų, kaip toliau reikėtų vykdyti Gintaro kelio tyrinėjimus. Pirmiausia reikėtų išplėsti gyvenviečių struktūros tyrimus. Nors J. Wielowiejskis šiam klausimui skyrė daug dėmesio, jis galėjo remtis kur kas menkesne duomenų baze, palyginti su ta, kurią turime dabar. Šiandien galima plačiau panaudoti ir tarpdalykinius tyrimus, taikant neinvazinius metodus (t. y. aerofotografiją, geologinį radarą, magnetometrą ir kt.). Šie metodai leidžia tiksliau nustatyti gyvenviečių ribas, jų grupes, pastebėti pakitimus topografijoje, hidrografijoje. Šie tyrimai gali padėti atrasti naujus objektus, susijusius su komunikacijos priemonių infrastruktūra (tiltai, prieplaukos ir t. t.).

Taip pat reikia toliau tyrinėti romėniškojo importo daiktus *Barbaricum*, juos kataloguoti. Yra naujų darbų iš romėniškosios numizmatikos srities. Be abejo, katalogavimo darbas lyg ir neturi pabaigos, tačiau nuolatinis duomenų bazės papildymas yra labai svarbus ir leidžia plačiau tyrinėti prekybos ryšius bei plačiau suprantamą romanizaciją.

Labai naudingi yra ir rašytinių šaltinių apie *Barbaricum* tyrinėjimai. Čia turimas galvoje ne tik naujas požiūris (galbūt taip pat nauji šaltinių vertimai?) į gerai žinomus tekstus (Tacitas, Ptolemajas ir kt.), bet ir vertimai ir kritinis požiūris į iki šiol nežinomus rašytinius šaltinius. Ypatingą dėmesį reikėtų skirti turbūt anoniminiams dokumentams, dažnai aprašantiems įvairias barbarų gentis arba įvykius į šiaurę nuo romėnų limeso.

Iš lenkų kalbos vertė *Mykolas Michelbertas*

[teikta 2011 m. balandžio mėn.]